

Отрошко Ольга

студентка факультету української філології Криворізького державного педагогічного університету. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Шарманова Н. М.

УКРАЇНСЬКІ ПАРЕМІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ

Сьогодні українське суспільство опинилося у складних умовах не тільки суто фізичного виживання, але й у пошуках шляхів подолання глибокої соціокультурної кризи, пов'язаної з повномасштабною війною.

Формування духовної сфери особистості ґрунтується на певних закономірностях розвитку, підпорядкованого суспільним потребам і вимогам, що висуває держава до громадянина. Безсумнівно, ті зміни, які відбуваються в українському суспільстві нині, зумовлюють і зміни в освітній системі: виникає нагальна потреба у наскрізному виробленні в учнівській молоді національної свідомості, любові до рідної землі та рідної мови, до свого народу, його традицій, історії та культури, високої духовності [1, с. 6]. Проблематика формування духовно багатого особистості учнів привертає до себе увагу науковців з різних суспільних галузей: психологів, соціологів, педагогів, мовознавців, лінгводидактів.

Мова відіграє провідну роль у формуванні духовно багатого особистості, яка «вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, відзначається активною громадською позицією, готовністю до подальшого професійно орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначати цілі самонавчання, самовиховання й саморозвитку та дієво їх реалізовувати» [3]. Тобто, особистість учня формується під впливом найрізноманітніших чинників, визначальна роль з-поміж яких належить мові.

Протягом усієї історії людства прислів'я та приказки становлять духовне підґрунтя життєдіяльності різних народів, постаючи комунікативним, ідеологічним та естетичним елементом їхньої культури. Паремії, їх структурно-семантичні та функційно-прагматичні особливості і класифікаційні схеми є предметом вивчення Ш. Барлі, В. Жайворонка, В. Калашника, Ж. Колоїз, Н. Малюги, В. Мокієнка, М. Пазяка, М. Шарманової та інших учених. Не викликає заперечень твердження про те, що в освітньому процесі паремії можуть ефективно впливати на формування в учнів моральних цінностей, національно-патріотичних відчуттів, духовних орієнтирів. На нашу думку, знання пареміологічних одиниць, уміння користуватися ними є невід'ємною ознакою мовної культури кожної людини, показником її духовного розвитку.

Паремії як носії етнокультурної інформації про світ довкола сприяють не тільки культурному збагаченню особистості, але і дають змогу учневі визначитися з важливими поняттями, а саме: чим є людське буття, яким має бути життєвий шлях кожної окремо взятої особистості і шлях, що обирає для себе та чи та нація загалом. Прислів'я та приказки яскраво презентують народні уявлення про дорогу, актуалізованих в українській мові, що власне і співвідносяться з життєвим шляхом людини, сакральною значущою частиною певного обжитого чи невідомого простору. Наприклад, досить поширеними є вислови з вираженням повчального змісту: *Не бійся дороги, були б коні здорові* (4); *По кривому шляху поїхав* (4); *Проста дорога найліпша* (4); *Коли не знаєш дороги, не виїжджай з дому* (4); *Старою дорогою легко ходити* (4); *Щоб не блудити, подорожні повинні питати дороги* (4); *Новою дорогою йди, але й старій не забувай* (4) тощо.

Дібрані для аналізу паремії репрезентують концепт *дорога*, що має локативні характеристики, а також символічну складову, яка полягає, наприклад:

– у непередбачуваності подій у процесі подорожі: *В дорозі всього трапиться* (4); *Найде біда і серед дороги* (4);

– небезпечності і складності шляху: *Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся* (4) тощо;

– особистісним рисам того, хто вирушає в путь: *Дорога на кінці язика* (4).

Допомога іншої людини у важку мить є важливою й корисною, важкі випробування варто долати з кимось, кому довіряєш, а саме: *Ідеш удвох – дорога коротша* (4); *У дорозі і ворога назвеш рідним батьком* (4); *Краще погана дорога, ніж поганий супутник* (4); *Одному їхати – і дорога довга* (4) тощо.

Розуміння дороги як певного життєвого випробування демонструють паремії: *Піч тучить, а дорога учить; Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить; Хто питає, той не блудить; Кожна пригода – до мудрості дорога* тощо. У пареміях української мови досить яскраво відображено народні приписи і правила поведінки, перевірені життям і випробуваннями багатьох поколінь. Наприклад: *У дорогу від їжджай у вівторок або в суботу; Домашня думка в дорогу не годиться; Дома рука й нога спить, а в дорозі й голова не дримає*. Цінність народної та християнської моралі перебуває на найвищому щаблі за мірлами суспільства й родини, що можемо спостерігати в такій паремії: *Шануй батька та Бога – буде тобі всюди дорога*.

Таким чином, паремійний фонд сприяє формуванню духовного потенціалу учнів, є засобом формування етнокультурних засад інтелектуальної особистості, якій властиве прагнення до національного самовираження, збереження культурно-історичних цінностей, мовного багатства українців.

Список використаної літератури

1. Березюк О. С. Педагогічні умови формування духовної культури молоді. *Формування духовності молоді людини: методика, практика, досвід* : Матер. міжвузів. наук.-метод. семінару (18 грудня 2007 р.). Житомир : Вид-во ПП Сахневич, 2007. С. 5–10.

2. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія : навч. посібн. / за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : ТО «ЦЕНТР-ПРИНТ», 2012. 349 с.

3. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Українська мова: 10–11 класи. Профільний рівень / Л. І. Мацько, Т. Л. Груба, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко. Київ, 2017. 84 с.

4. Українські приказки, прислів'я і таке інше / Уклав М. Номис. Київ : Либідь, 1993. 768 с.

Роздайбіда Юлія

студентка групи СОУМа-32 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови та методики її навчання Гапон Леся.

ІНТЕГРАЦІЯ МИСТЕЦЬКОГО КОМПОНЕНТА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасна українська школа характеризується системними змінами у своїй структурі та змісті. Реформування освіти відбувається з метою розвантаження навчальних програм від застарілих підходів та обтяжливої інформації, наближення їх до вікових особливостей учнів і нинішнього життя, залучення інноваційних технологій навчання. Прагнення докорінно змінити ситуацію в освіті привело до оновлення навчальних програм початкової школи, роботи над новим Держстандартом, створення й обговорення концепції «Нова українська школа» (далі – НУШ).

Формула НУШ складається з восьми ключових компонентів, першим із яких названо «новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для самореалізації в суспільстві» [1, с. 9]. При цьому компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, способів